

Hollanda Yüksek Öğretim Enstitüsü Erken Çocukluk Gelişimi Diploma Kursu: İzlenimler ve Öneriler

Netherlands Institute for Higher Education Early Childhood Development (ECD) Diploma Course: Impressions and Suggestions

Dide Karasahin*

Öz

Günümüzde okul öncesi ya da erken çocukluk dönemindeki çocuklara yönelik kütüphanelerdeki personelin niteliği önem kazanmıştır. Ankara'da yerleşik olarak hizmet veren Hollanda Leiden Üniversitesi Yüksek Öğretim Enstitüsü okul öncesi ve çocuk bölümlerinde görev yapacak personelin okul öncesi eğitimi, çocuk psikolojisi, çocuk edebiyatı alanlarında eğitim almaları amacıyla "Erken Çocukluk Gelişimi Diploma Kursu (Early Childhood Development- ECD)" projesini uygulamıştır. Programın birincisi 2010 yılının sonunda tamamlanmış, ikinci eğitim programı Ocak 2011'de başlayıp, Kasım 2011 tarihindeki diploma töreni ile sona ermiştir. 2011 yılı süresince farklı zamanlarda 5 defa 3'er günlük eğitimler verilmiş ve Hollanda'ya 1 haftalık bir eğitim gezisi gerçekleştirilmiştir. Okuma ve kütüphane kullanma alışkanlığının çok erken yaşlarda daha kolay kazanıldığı, halk ve çocuk kütüphanelerinin okumayı öğrenme ve kütüphanelerle tanışma sürecinde çok özel bir rol üstlendiği anlaşılmıştır.

Anahtar Sözcükler: okul öncesi eğitim; çocuk kütüphaneleri; Hollanda

* Kütüphaneci, Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü; Türk Kütüphaneciler Demeği Ankara Şubesi Başkanı. e-posta: dkarasahin@gmail.com

Abstract

Quality of the personnel employed at libraries for children in pre-school or early childhood years has gained in significance nowadays. For the personnel to be employed at pre-school and children's departments, Netherlands Institute for Higher Education based in Ankara implemented the project called "Early Childhood Development (ECD) Diploma Course" to give training in the fields of pre-school education, child psychology and children's literature. The first program was completed at the end of 2010 while the second started in January 2011 and ended with the graduation ceremony in November 2011. Throughout the year 2011, 3-day trainings were given for 5 times in different time spans and a one-week training trip to the Netherlands was organized. It was understood that habits of reading and library usage are gained more easily in early childhood years and that public and children's libraries assume a special role in the process of learning how to read and meeting libraries for the first time.

Keywords: *pre-school training; children's libraries; Netherlands*

Giriş

Dünyanın gelişmiş birçok ülkesinde olduğu kadar Türkiye'de de erken çocukluk gelişimine verilen değerin ve bu alanda gerçekleştirilen çalışmaların arttığı gözlenmektedir. Erken çocukluk döneminde kazanılan alışkanlıkların, toplumun geleceğinin şekillendirilmesindeki önemi düşünüldüğünde, bu çalışmaların yaygınlaştırılması ve geliştirilmesi gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Okuma alışkanlığı başta olmak üzere, çocuklarda kültür ve eğitimde sağlam bir temel oluşturmak için, yaşam boyu eğitimin çok önemli bir parçası olan halk ve çocuk kütüphanesi hizmetlerinin bu alana yönelik olarak çeşitlendirilmesi ve niteliğinin yükseltilmesi gerekmektedir. Hizmet kalitesinin yükseltilmesi uygun fiziki ortam, nitelikli derme ile diğer materyaller ve yeterli bir bütçe sağlanmasıyla, bununla beraber özellikle bu alanda uzmanlaşmış personelin varlığıyla mümkün olacaktır. Diğer bir deyişle söz konusu hedef kitle dikkate alındığında, bu kütüphanelerde hizmet veren ya da verecek olan personelin niteliği önem kazanmaktadır.

Bu amaçla Hollanda Yüksek Öğretim Enstitüsü, okul öncesi ve çocuk bölümlerinde görev yapacak personelin okul öncesi eğitimi, çocuk psikolojisi, çocuk edebiyatı alanlarında eğitim almaları amacıyla "Erken Çocukluk Gelişimi Diploma Kursu (Early Childhood Development- ECD)" projesini uygulamıştır.

Hollanda Yüksek Öğretim Enstitüsü¹

Ankara’da yerleşik olarak hizmet veren Hollanda Yüksek Öğretim Enstitüsü (Netherlands Institute for Higher Education in Ankara –NIHA), Hollanda yükseköğretimi ve meslek öğretimine uluslararası nitelik ekleyebilmek hedefiyle Türkiye ve Hollanda arasında köprü görevi üstlenen bir Enstitüdür. Hollanda Eğitim, Kültür ve Bilim Bakanlığı’nın (Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap-OCW) kararıyla, Türkiye’de Enstitü kurma görevi ve sekreterliği Leiden Üniversitesi’ne² verilmiştir. Hollanda Eğitim, Kültür ve Bilim Bakanlığı’nın Türkiye’de bir enstitü açma nedeni, yalnızca Hollanda’da ciddi bir göçmen Türk topluluğu bulunması değil, aynı zamanda Türkiye’nin yurtdışına ilgi duyan, eğitime önem veren genç ve azimli nüfusu ile büyük bir potansiyele sahip olmasıdır. Bu doğrultuda Enstitü;

- Yüksek öğretim alanında Hollanda-Türkiye arasındaki ortak çalışmalarını etkin biçimde desteklemek,
- Her iki ülkede ortak çalışma içerisinde olan yüksek öğretim kurumlarına destek vermek ve yardımcı olmak, bu bağlamda karşılıklı olarak öğretim görevlilerini ve öğrencileri tanıştırmak, staj olanakları sağlamak ve bilimsel araştırmayı teşvik etmek,
- Eğitim kurumlarının ihtiyacına göre Hollanda yükseköğretimine yetenekli Türk öğrenciler kazandırmak amacıyla 1 Eylül 2006 tarihinde Ankara’da çalışmalarına başlamıştır.

Erken Çocukluk Gelişimi Diploma Kursu

Enstitü, 2009 yılında, Hollanda’da eğitim ve sağlık alanlarında danışmanlık, Ar-Ge hizmetleri sağlayan Sardes³ ve kar amacı gütmeyen Uluslararası Çocuk Kalkınma Girişimleri kurumu ICDI⁴ ile beraber “Erken Çocukluk Gelişimi Diploma Kursu (ECD - Early Childhood Development)” projesi başlatmıştır. Bu programın birincisi 2010 yılının sonunda tamamlanmıştır.

Benim de dahil olduğum ikinci eğitim programı Ocak 2011’de başlayıp, Kasım 2011 tarihindeki diploma töreni ile sona ermiştir. 2011 yılı süresince farklı zamanlarda 5 defa 3’er günlük eğitimler verilmiş, Eylül ayı içinde Hollanda’ya 1 haftalık bir eğitim gezisi gerçekleştirilmiştir.

¹ <http://www.nihankara.org>

² <http://www.leiden.edu>

³ <http://www.sardes.eu>

⁴ <http://www.icdi.nl>

Kurs programına en az 5-6 yıllık iş tecrübesine sahip, erken çocukluk dönemi üzerine çalışmaları bulunan, farklı sektörlerde ve Türkiye'nin çeşitli illerinden, kariyerinde yol almış toplam 20 katılımcı seçilmiştir. Dersler ağırlıklı olarak Enstitü'nün Ankara'daki merkez binasında gerçekleştirilmiştir. Tüm etkinliklerde, uzmanlık paylaşımı esas alınmış ve katılımcıların "öğrenci" gibi değil, yeni bilgi ve uygulamaları üretecek olan "öğrenenler" gibi hareket etmesi sağlanmıştır.

Eğitim dili İngilizce olan program kapsamında dersler; Hollanda, Türkiye ve dünyanın çeşitli ülkelerinden Erken Çocukluk Gelişimi uzmanları tarafından verilmiştir. Dersler, 3'er günlük periyotlar halinde sabah 09.00'dan 12.30'a ve öğleden sonra 13.30'dan 17.00'a kadar devam etmiştir. Ders günlerinin dağılımı;

- 1. Hafta: 5-7 Ocak 2011
- 2. Hafta: 16-18 Mart 2011
- 3. Hafta: 11-14 Mayıs 2011 (13- 14 Mayıs Eskişehir Eğitim gezisi)
- 4. Hafta: 8-10 Haziran 2011
- 5. Hafta: 16-18 Kasım 2011 (Diploma töreni) olarak belirlenmiş ve 26-30 Eylül 2011 tarihinde Hollanda Eğitim Ziyareti gerçekleştirilmiştir.

Kurs programı süresince teorik içerikli çalışmaların yanında, her iki ülkede erken çocukluk dönemi alanında hizmet veren kurum ve kuruluşlardaki uygulamalar da yerinde incelenmiştir. Dersler süresince genel hatlarıyla;

- Uluslararası bir bakış açısı içinde Erken Çocukluk Gelişimi
- Örgün, yaygın ve informal Erken Çocukluk Gelişimi
- Çocuk koruma politikaları
- Çocuk hakları ve Erken Çocukluk Gelişimi
- Gizli sorunlar (İstismar, ihmal, şiddet)
- Erken Çocukluk Gelişiminde bilgisayar ve medya
- Dil gelişimi (Sözlü yeterlilik, acil okuma-yazma, kelime bilgisi)
- Dil ve çeşitlilik: Çok dillilik
- Sosyal-duygusal gelişim
- Erken Çocukluk Gelişiminde resimli kitapların gücü
- Ailenin tutumu
- Sınıf yönetimi ve organizasyonu
- Araştırmacı olarak çocuklar
- Ailelerin ve öğretmenlerin Erken Çocukluk Gelişiminde araştırmacılığı

- Oyun ve oyun gelişimi
- Ortak sokak oyunları ve Erken Çocukluk Gelişimi
- Çocukların birden fazla yetenekleri
- Küçük çocuklarda matematik ve fen konuları teorik ve uygulamalı olarak işlenmiştir.

Programın Mart 2011 içinde gerçekleştirilen 3 günlük bölümünde Kültür ve Turizm Bakanlığı'na bağlı "Türkiye'nin İlk Modern Çocuk Kütüphanesi" olarak yeniden hizmete açılan Ali Dayı Çocuk Kütüphanesi³ de ziyaret edilmiş, kütüphanenin personeli Serkan Menemen ve Sinem Arıca tarafından katılımcılara, kütüphanenin hizmetlerine yönelik başarılı bir sunum gerçekleştirilmiştir.

Eğitim programının en önemli bölümü -kursun özellikle diploma alma sürecini de yakından etkilemesi nedeniyle- Hollanda eğitim gezisi kapsamında sunumları yapılmak üzere katılımcıların bireysel olarak ya da takım halinde hazırlamaları gereken "son ürünler" aşaması olmuştur. Mart ayından itibaren proje hazırlamak ve makale yazmak isteyenler çalışma başlıklarını belirleyerek merkezden atanan koordinatörlerinin rehberliğinde taslaklarını geliştirmeye başlamıştır. "Erken Çocukluk Döneminde Yeni Eğilimler" teması çerçevesinde hazırlanması istenilen makaleler ve yine aynı alanda sürekli uygulamaya yönelik hazırlanmaya başlanan proje taslakları mayıs ve haziran aylarında gerçekleştirilen dersler sürecince ve yaz dönemi boyunca elektronik ortamda kurulan haberleşme ağı yoluyla takip edilerek olgunlaştırılmıştır.

26-30 Eylül 2011 tarihinde gerçekleştirilen "Hollanda Eğitim Gezisi", bütün katılımcılar açısından programın en heyecan verici bölümü olmuştur. Kanallarıyla ünlü oldukça güzel ve yeşil bir ülke olan Hollanda Eğitim Gezisi kapsamında Amsterdam, Utrecht ve Leiden şehirlerinde Erken Çocukluk Gelişimi alanında hizmet veren ve bu alanda yenilikçi uygulamaları hayata geçiren pek çok birim ziyaret edilmiştir. Anaokullarında gerçekleştirilen özel eğitim metotları, işitme ve konuşma güçlüğü bulunan okul öncesi çocuklarına verilen özel eğitimler, açık oyun alanları üzerine yapılan yenilikçi uygulamalar, doğa çalışmaları, göçmen çocukların eğitimleri, gündüz bakım merkezleri ziyaret edilerek uygulamalar yerinde izlenmiştir.

Program kapsamında Leiden Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim ve Çocuk Çalışmaları Bölümü öğretim üyeleri tarafından özel bir sunum gerçekleştirilmiştir. Çok kültürlü bir ülke olan Hollanda'da özellikle göçmen çocukların

³ <http://www.alidayicocukkutuphanesi.gov.tr/>

ve ailelerinin eğitimi üzerine çalışan Bölüm, göçmen çocuklar ve ailelerinin yaşadıkları sorunları, bu ailelerle gerçekleştirilen eğitim programlarını ve sonuçları katılımcılarla paylaşmıştır.

Eğitim gezisi çerçevesinde Bilim Müzesi, Botanik Bahçesi, Çocuk Hakları Evi, Uluslararası Çocuk Kalkınma Girişimleri Birimi, Devlet Müzesi, Amsterdam Halk Kütüphanesi ve ziyaret ettiğimiz bir anaokulu yanında hizmet veren Şube Kütüphanesi de ziyaret edilmiştir.

Gezi programının belki de en dinamik ve unutulmaz anları katılımcıların projelerini ve makalelerini sundukları 27 Eylül 2011 Salı günü yaşanmıştır. Mart ayından itibaren hazırlığı ve yazma süreci başlayan proje ve makale taslakları, Eylül ayının ikinci haftası itibariyle son şeklini alarak sunuma hazır hale getirilmiştir. Kursu destekleyen Sardes Vakfı'nın Eğitim Merkezi, her bir katılımcının çalışma alanlarından Hollandalı meslektaşlarımızla buluşma alanına dönmüştür. Proje ve makale sunumlarının gerçekleştirildiği ortam bir çeşit "proje pazarı" niteliğine büründürülmüş ve kurs katılımcılarına izleyicilerinin önünde 1 dakikalık ön sunum hakkı verilmiştir. Ön sunumların arkasından masalarına geçen katılımcılar, sunumlarının tamamını izlemeye karar veren misafirleri için 25 dakikalık ayrıntılı proje ya da makale sunumu gerçekleştirmiştir.

Bu keyifli sunum gününde ben de Ankara Altındağ ilçesinde yaşayan dezavantajlı ailelerin okul öncesi çocuklarına yönelik Ali Dayı Çocuk Kütüphanesi'nde gerçekleştirilecek sürekli uygulama projesiyle sunumumu gerçekleştirdim. Sunum sırasında kullandığımız materyal ve masamızda bulunan objeler de misafirlerimiz açısından çok ilgi çekici oldu ve sunum büyük beğeni topladı. Misafirler arasında bulunan ve sunumumu izleyen Hollanda'nın tanınmış kütüphane yöneticilerinden Ingrid BON'un değerli katkıları ve desteği de bu çalışmanın benim açımdan unutulmaz olmasını sağladı.

Amsterdam Halk Kütüphanesi ve Çocuk Bölümü

Günde yaklaşık 6.000 kişinin ziyaret ettiği Amsterdam Halk Kütüphanesi, şehrin belki de en canlı yerinde ve en güzel panoramaya sahip mekânlarından birisi olarak 2007 yılında yeni binasında hizmet vermeye başlamıştır. Projesi ve çizimi ülkenin en ünlü mimarı tarafından gerçekleştirilen kütüphane, modern görüntüsü ve bulunduğu yer bakımından son derece cezbedici durumdadır. Yılda 2 milyondan fazla kişinin ziyaret ettiği 7 katlı bina, Avrupa'nın en büyük kütüphanelerinden birisi olma iddiasına sahiptir. Amsterdam Halk Kütüphanesi, haftanın 7 günü sa-

bah 10:00'dan akşam 10:00'a kadar günde ortalama 5000'in üzerinde kullanıcıya hizmet vermektedir.

İçeride son derece aydınlık, şık bir giriş ve kütüphanenin 7. katına kadar her katı rahatlıkla görebileceğiniz bir yürüyen merdiven sistemi sizi beklemektedir. Bir alışveriş merkezi görüntüsüne de benzetilebilecek ve aynı oranda canlılığı bulunan bina içinde, her kata yürüyen merdivenlerle ya da asansörü kullanarak ulaşabilmek mümkündür. En alt katta bulunan çocuk bölümünden itibaren katlar içinde binanın dış duvarları hariç hiçbir duvar yer almamakla birlikte yuvarlak kolonlarla, beyaz rengin ağırlıklı olarak kullanıldığı ve mekân içinde dönerek istediğiniz materyale ulaşabileceğiniz dekorasyon malzemeleri kullanılmıştır.

Her yıl 1.250.000'in üzerinde kitabın ödünç verildiği Kütüphane'de 2.000'in üzerinde süreli yayın ve magazin; dijital ortamda da erişilebilir durumdadır. Aynı zamanda pek çok dilden gazete okuyucu ile buluşturulmaktadır. Kullanıcıların hizmetine sunulan 600 adet bilgisayarla kütüphane sistemine erişim ve internet hizmeti sunulmaktadır.

Kütüphanenin alt katında bulunan okul öncesi ve çocuk bölümü, ferah görüntüsü, mobilyaların rahat, aydınlık tonlarda seçilmiş olması, çocuklara yönelik hazırlanmış kitap kahramanlarının büyük boyutlarda hazırlanmış maketleri ile dikkat çekici bir bölüm özelliği taşımaktadır. Okul öncesi çocuk grupları için masal okuma, resim, çizgi film etkinlikleri düzenlenmektedir. Bu bölüm, ilköğretim çağındaki çocuklar için de aynı mekânda birbirlerini rahatsız etmeden rahat minderlerde uzanarak seçtikleri kitaplarını okuyabilecekleri, arkadaşları ile sohbet edebilecekleri, öğretmenleri eşliğinde atölye çalışmalarını yapabilecekleri bir ortam sunmaktadır. Özellikle okul öncesi çocuk gruplarının ve anaokullarının düzenli olarak ziyaret ettiği Kütüphane'de bu gruplara yönelik özel etkinlikler gerçekleştirilmektedir. Okul öncesi yaş grupları, özellikle de anne-babalarının kucağında kütüphanelere gelen çok minik bebekler için hazırlanan kitaplardan oluşan "Bookstart" projesi de bu kütüphanenin koordinasyonunda Amsterdam'ın bütün halk kütüphanelerinde uygulamaya geçilen bir proje olarak ilgi görmektedir.

Kullanıcılarının Amsterdam'ın çok önemli bir parçası olarak nitelendirdikleri Kütüphane'de, sürekli bir etkinlik görebilmeniz mümkün olmaktadır. Kütüphane tarafından her yıl 1200'ün üzerinde etkinlik organize edilmektedir. Küçük ve büyük gruplar için çeşitli etkinlik odaları bulunmakta ve bu odalar gruplara uygun şartlarda kiraya verilmektedir. Kütüphanenin 7. katında bulunan ve özel işletmeye verilen kafeterya ve restoran, Armstardam'ın içinde keyifle ve oldukça ekonomik şartlarda yemek yiyebileceğiniz ender mekânlardan birisi durumundadır. Zengin

bir açık büfesi, nefis teras manzarası ile Kütüphane'den hiç çıkmadan zamanınızı geçirmeniz mümkündür.

Hollanda'daki halk kütüphanelerinden 18 yaşına kadar ücretsiz olarak yararlanmak mümkündür. Dar gelirliler için özel bir kart çıkartılmakta ya da bu durumdaki kullanıcıların kütüphanelerden ücretsiz olarak faydalanmaları sağlanmaktadır. 65 yaş üzeri kütüphane kullanıcılarından da ücret talep edilmemektedir. Amsterdam'da merkezdeki ana halk kütüphanesinin dışında 28 halk kütüphanesi daha hizmet vermektedir.

Sonuç ve Değerlendirme

Erken çocukluk dönemi, çocuğun okul hayatı, meslek hayatı ile yaşamının diğer bölümlerinde kalıcı etkisi bulunan ve öğrenme sürecinin temelini oluşturan dönemdir. Yaşlılarıyla oyun oynamaya ve farklılıklarını göstermeye başlayan çocuklar için bu dönem aynı zamanda farklılıkları deneyim edinmeleri için de en uygun süreçtir.

Kütüphaneler çocukların kendilerini yabancı hissetmeyecekleri bir ortam oluşturmak adına son derece büyük öneme sahiptir. Doğru bilgi kaynaklarının içinde bulunduğu, eğitimli personelin görev yaptığı halk ve özellikle de çocuk kütüphaneleri; okul öncesi çocuk grupları için sosyal kaynaşmanın ve fırsat eşitliğinin sağlandığı vazgeçilmez mekânlardır.

Okul öncesi alanına yönelik çalışan ve ücretli hizmet veren kurumların yanında, ücretsiz olarak hizmet sunan ve yaşam boyu eğitim sürecinin önemli bir parçası durumundaki halk ve çocuk kütüphaneleri; bu yaş grubu çocuklarında yaşam boyu devam edecek olan bir okuma sevgisi kazandırmada da önemli rol üstlenmektedir.

Okul öncesi eğitiminden faydalanamayan ve kısıtlı olanaklara sahip çocukların belli deneyimleri kazanması, sağlıklı bir gelişim göstermesi ve bu gelişimi yaşamlarının ileriki dönemlerine taşıyabilmesinde okuma alışkanlığının çok büyük önemi bulunmaktadır. Bu durumda; halk ve çocuk kütüphaneleri çocukların nitelikli kitaplarla oyun ortamında buluşturulduğu, kaliteli, güvenli ve aynı zamanda sosyalleşmenin sağlandığı ortamlar sunabilmelidir.

Okuma ve kütüphane kullanma alışkanlığının çok erken yaşlarda daha kolay kazanıldığı göz önüne alındığında, halk ve çocuk kütüphanelerinin okumayı öğrenme ve kütüphanelerle tanışma sürecinde çok özel bir rol üstlendiği görülmektedir. Bununla birlikte hızla gelişen teknoloji, toplumsal hayatta yaşanan de-

ğişiklik ve yenilikler, farklı gelir dağılımları ve benzeri faktörler halk ve çocuk kütüphanelerinin hizmetlerini yeniden gözden geçirme gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Söz konusu değişiklikler hızla gelişen bir ülke olan Türkiye açısından ele alındığında, çocuğun etkin olduğu yeni eğitim anlayışına paralel, bu eğitimi destekleyen halk ve çocuk kütüphanelerine daha çok ihtiyaç duyulmaktadır. Okul öncesi çağdan itibaren çocuğun bilgi okuryazarlığını, okuma sevgisini, yaşam boyu eğitimi dikkate alan programların ve aktivitelerin düzenlenmesi bu desteği etkin kılacaktır. Ancak bu etkinliklerin planlanması ve hayata geçirilerek istikrarlı bir şekilde takip edilmesi, eğitilmiş ve nitelikli personelin varlığıyla mümkün olabilecektir.

Okul öncesi ve çocuk bölümlerinde görev yapacak personelin okul öncesi eğitimi, çocuk psikolojisi, çocuk edebiyatı alanlarında eğitilmiş olması gerekmektedir. Üniversitelerin ilgili bölümlerinden mezun personelin istihdamının sağlanması, bu alanlarda görev yapan personele sürekli hizmet içi eğitim programlarının verilmesi hizmetlerin kalitesinin yükselmesi bakımından büyük önem taşımaktadır. Bununla birlikte bu çalışmaların, yazımıza konu olan örnekteki gibi ulusal ve uluslararası nitelikteki özel eğitim programlarıyla desteklenmesi; yeni, yaratıcı etkinliklerin kütüphanelerimizde uygulamaya geçirilmesi bu sürece büyük ölçüde katkı sağlayacaktır. Böylece; bu niteliği kazanan çocuk kütüphaneleri ve okul öncesi bölümleri, verdikleri hizmetlerle çocuklar için canlı ve vazgeçilmez sosyal mekânlar olacaktır.